

DLA doktori értekezés tézisei

Hotzi Enikő

JEAN-PIERRE RAMPAL HATÁSA
FRANÇIS POULENC FUVOLA-ZONGORA
SZONÁTÁJÁRA FP 164

TÉMAVEZETŐ: DR. MATUZ ISTVÁN

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28-as számú művészet- és művelődéstörténeti
besorolású doktori iskola

Budapest

2023

I. A kutatás előzményei

Françis Poulenc fuvola-zongora szonátája autentikus forrásainak nagy része – az elsőkiadás, a fennmaradt kéziratok és a bemutatók felvételeinek többsége – a mű 1994-es revideált kiadásához kerültek felhasználásra. Dolgozatomban, melyben Jean-Pierre Rampal a szonátára tett hatásait kerestem, többek között ezeket a dokumentumokat tártam fel részletesen. Patricia Harper kutatási eredményei és publikációi: *A Fresh Look at Francis Poulenc's Sonata for Flute and Piano (1992)*, illetve *A Further Look at Francis Poulenc's Sonata for Flute and Piano (1993/94)*, valamint a revideált kiadás előszava fontos alapot adtak számomra. Továbbá munkámhoz segítséget jelentett Patricia Harper Jean-Pierre Rampallal és Gareth Morris-szal folytatott, a témához kapcsolódó teljes levelezése, valamint személyes jegyzetei, amiket rendelkezésemre bocsátott.

Az általam bemutatott dokumentumok közül talán a legérdekesebbnek egy eddig lappangó, Rampal zenei hagyatékában lévő kézirat-szólamanyag bizonyult, amelyhez Denis Verroust, a Jean-Pierre Rampal Association elnöke jóvoltából jutottam hozzá, és amely disszertációmban kerül először feltárássra. Patricia Harper és Carl B. Schmidt széles körű kutatómunkát végzett a kiadás előkészítése során, és általuk kapott méltó figyelmet Gareth Morris szerepe a szonáta tanulmányozásával kapcsolatban. Disszertációmban az amerikai bemutató felvétele is szerepel a forrásanyagok között, amelyet a revideált kiadás szintén nem használt fel. A felvételen nem a szerző, hanem Robert Veyron-Lacroix ül a zongoránál, mégis, a mű autentikus előadásának kutatásához elengedhetetlen forrásnak bizonyult.

II. Források

Doktori értekezésem jelentős mennyiségű kézirastra és levelezésre támaszkodik, melyek közül a legfontosabbak: a szonáta első fennmaradt piszkozata, a washingtoni Kongresszusi Könyvtárnak leadott tisztázat, Jean-Pierre Rampal két szólamanyaga, Gareth Morris szólamanyaga, Gareth Morris és a Chester kiadó levelezése, valamint Gareth Morris és Patricia Harper levelezése. A forrásokhoz a Yale Egyetem és a Kongresszusi Könyvtár archívumából, Patricia Morris és Thomas Morris segítségével Gareth Morris hagyatékából, valamint Denis Verroust segítségével Jean-Pierre Rampal zenei hagyatékából jutottam hozzá. Továbbá

kutatásom egyik legfontosabb dokumentumának bizonyult a szonáta 1958-as elsőkiadása, és a már említett 1994-es revideált kiadás.

A bemutatók felvételeinek – az ősbemutató, a BBC bemutató, az amerikai bemutató és a világpremier-stúdiófelvétel – elemzése jelentős részét képezi dolgozatomnak és hozzáad Rampal a darabra tett hatásainak széleskörű megvilágításához. A két kiadatlan felvételhez – a BBC bemutató és az amerikai bemutató felvételéhez – Patricia Morris, Thomas Morris és a Kongresszusi Könyvtár jóvoltából jutottam hozzá. Dolgozatom nagyszámú kiadott dokumentumot használ a szakirodalomból, melyek közül legfontosabbak Carl B. Schmidt *The Music of Francis Poulenc (1899-1963)* című katalógusa, valamint Denis Verroust Jean-Pierre Rampal életművének bemutatására irányuló munkái.

III. Módszer

Disszertációm első fejezetében Poulenc szonátájának dedikáltja, Elizabeth Sprague Coolidge a XX. század kamararepertoárjára tett hatását szemléltetem – a washingtoni Kongresszusi Könyvtárral való együttműködését kiemelve. A fejezetet kiegészítettem a Coolidge Alapítvány aktualitásaival. A második fejezetben a szonáta keletkezésének körülményeit ismertetem, nagyrészt Poulenc levelezése alapján, bemutatva életének utolsó szakaszát, amelyben a szonáta készült.

Kutatásom legfontosabb aspektusa az autentikus források feltárása és a hozzájuk kapcsolódó publikációk kritikus vizsgálata volt. A kéziratokat igyekeztem a lehető legalaposabban bemutatni, és egymással összevetni a mű aktuális fázisainak megfelelően. A korai kéziratokban a kompozíció – legfőképpen a fuvolaszólam – alakulását vizsgáltam. A szólamanyagokat artikulációs- és dinamikai szempontok, valamint a tempójelzések alapján hasonlítottam össze, összevetve a kiadásokkal.

Az utolsó fejezetben a bemutatók felvételeinek elemzése nagyrészt a tempók és időparaméterek alapján történt meg, melyek alapján rávilágítottam az azóta elterjedt előadóművészi hagyományokra is. Érintettem Poulenc különleges pedáltechnikáját, amellyel tovább árnyalható a darab egyes fázisainak alakulása. Az elemzéseket nagyszámú kottapéldával egészítettem ki.

IV. Eredmények

Mindenekelőtt fontos eredménynek tartom, hogy a Magyarországon számos alkalommal koncertező és oly sok fuvolaművészre nagy hatást gyakorló Jean-Pierre Rampal életművével kapcsolatosan magyar nyelvű disszertáció született.

A szonáta autentikus forrásainak feltárása most történt meg teljeskörűen, ennek eredményeképpen kibontakozott a fuvolaművészek által sok esetben kritizált elsőkiadás jelentősége. Dolgozatomból kiderül, hogy szólamanyaga hangszeres és előadói szempontból felül lett vizsgálva. Néhány nyomdai hibája ellenére úgy tűnik, hogy bármelyik reprintjét érdemes a mű előadásához használni. Továbbá a bemutatók felvételeinek elemzése során rámutattam azokra az előadói-, elsősorban tempóbeli hagyományokra, amelyek a szerzői előadások alapján más megvilágításba kerülhetnek.

Dolgozatomban végigvettem Rampal írott forrásokkal alátámasztott javaslatait, amihez Patricia Harper és Denis Verroust kutatási eredményei nagy segítséget jelentettek. Továbbá az elemzéseken keresztül bemutattam azokat az egyértelműen hangszeres instrukciókat – belefoglalva az artikuláció, a frazeálás és a dinamika alakulását –, amelyek kétségkívül Rampal hatásait bizonyítják. Összegezve, dolgozatomban azt jártam körül, hogyan befolyásolhatja egy előadóművész egy darab formába öntését, ugyanakkor kiderül milyen nagy hatást gyakorolhat maga a mű is a művész karrierjére.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

2011. január 20.

Magyar Rádió Márványterme

Debussy: Syrinx L. 129

Messiaen: Le Merle noir

Termes Rita – zongora

2014. április 12.

Festetics Palota

Ravel: Bevezetés és Allegro

Ibert: Entr'acte

Orbán Kornélia – hárfa

2015. november 10.

Zeneakadémia, Solti terem

Dutilleux: Szonatina fuvolára és zongorára

Termes Rita – zongora

2016. október 23.

Zeneakadémia, Solti terem

Debussy: Szonáta fuvolára, brácsára és hárfára L. 137

Horváth Ágnes – brácsa, Papp Tímea – hárfa

2018. december 16.

London, Grindea Salon

Poulenc: Szonáta fuvolára és zongorára FP 164

Nadia Lasserson – zongora

2022. december 16.

Budapesti Jézus Szíve Templom

Poulenc: Szonáta fuvolára és zongorára FP 164 – *Cantilena*

P. Kozma Anikó – zongora

2023. március 9.

Benczúr Ház

Eugène Bozza: Jour d'été à la Montagne

Syrinx Ensemble